

A. W.

„Testamenty szlachty krakowskiej XVII-XVIII. Wybór tekstów źródłowych z lat 1650-1799”, oprac. Alicja Falniowska-Gradowska, Kraków 1997 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 89/2, 332

1998

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Dalsza korespondencja nie była już tak ożywiona. Ostatnie zachowane listy pochodzą z lat 1628, 1641 i 1691.

Zbiór uzupełnia skorowidz osób i nazw miejscowości. Godna podkreślenia jest bardzo staranna oprawa graficzna wydawnictwa.

B.S.

Testamenty szlachty krakowskiej XVII-XVIII w. Wybór tekstów źródłowych z lat 1650-1799. Opracowała Alicja F a l n i o w s k a - G r a d o w s k a, Polska Akademia Umiejętności, Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego, Kraków 1997, s. XVIII, 263.

Dawne testamenty, wysoko cenione przez historyków włoskich i francuskich jako źródła do dziejów społecznych i gospodarczych, historii życia codziennego i kultury materialnej, historii kultury artystycznej i sztuki, mentalności, duchowości i życia religijnego (Michel V o v e l l e, Pierre C h a u n u, Constance C a g n o t), w nikłym tylko stopniu były dotychczas wykorzystywane przez historyków polskich, nawet tych, którzy zajmowali się stosunkiem Polaków do śmierci (Bogdan R o k). Niewiele też miejsca zajęły testamenty w polskich edycjach źródłowych. Za ledwie niewielkie (ale cenne) ich wybory wydali Otto H e d e m a n n, Małgorzata B o r k o w s k a OSB, Urszula A u g u s t y n i a k, nie licząc rozproszonych (i też nielicznych) pojedynczych ich publikacji. Przygotowane przez Alicję F a l n i o w s k ą - G r a d o w s k ą wydanie testamentów szlachty krakowskiej z XVII i XVIII w. jest więc najobszerniejszą — jak dotąd — publikacją źródeł tego typu. Niestety, jest to też tylko wybór! Wybawczyni odnalazła ok. 2000 testamentów szlacheckich w księgach grodzkich krakowskich, sądeckich, bieckich, oświęcimskich i nowych księgach ziemskich krakowskich (od 1765 r.), z nich przygotowała do wydania 41 testamentów z lat 1650-1799. Społeczny i majątkowy status testatorów jest bardzo zróżnicowany: od szlachty najuboższej (3 testamenty), poprzez szlachtę drobną i średniozamożną (26), aż po szlachtę bogatą (8) i magnatów (4). Treści testamentów są także bardzo zróżnicowane. Są to skomplikowane dyspozycje majątkowe, ale także obraz stosunków rodzinnych i genealogii (jakże odbiegający od wyidealizowanego stereotypu patriarchalnej zbożnej rodziny staropolskiej!), międzyludzkich relacji (stosunek do służby, do nie będących członkami rodziny uczestników gospodarstwa domowego, do poddanych chłopów), pobożności i wierzeń religijnych, mentalności, wizji świata widzianego oczami ludzi umierających lub bliskich śmierci, a więc odmiennej od światopoglądu ludzi zdrowych i w pełni sił żywotnych.

Wydawnictwo zostało opracowane bardzo starannie. Zaopatrzone je w słownik wyrazów staropolskich i rzadziej używanych oraz w indeksy osób (zawierający podstawowe dane biograficzne o postaciach występujących w źródłach) i nazw geograficznych, bardzo ułatwiające korzystanie z publikacji. Szkoda, że nie o wszystkich wymienionych w testamentach osobach, a nawet o samych testatorach, o ich rodzinnych koneksjach, udało się zebrać wyczerpujące informacje. Ale to też typowe dla staropolskiej rzeczywistości.

A.W.